

posters, a blog, and colourful street interventions, *Zomer van Broek* ('Summer of Broek') takes shape.<sup>6</sup> The city council drops by, the shed is full. At the end of the summer, a neighbourhood committee is established and leaders are elected. Their first task is to decide how to proceed with their shed. The social space is now covered in scaffolding. Happily, the selected spot sits just off of the old square, on the edge of the still-undetermined park. The parochial realm has become a lookout post, keeping an eye on the public space.

Translation: InOtherWords, Rachel Keeton

<sup>1</sup> Onze opdrachtgever was de Stad Vilvoorde. Ons werk leverde de stad in 2015 een projectsubsidie op van het Vlaams Stedenbeleid.

<sup>2</sup> SPINDUS (2009-2013) is een interdisciplinair en transdisciplinair onderzoeksproject van de KU Leuven ASRO (OSA, P&O), de Universiteit van Newcastle (GURU) en de Universiteit van Napels (ITER srl), gericht op het verbreden van het concept 'ruimtelijke kwaliteit'.

<sup>3</sup> Lyn Lofland, *The Public Realm. Exploring the City's Quintessential Social Territory* (New Brunswick/Londen: Aldine Transaction Publishers, 1998), 17.

<sup>4</sup> Christian Kesteloot, 'Socio-economic regulation and urban spatial structures: a geographical interpretation of Polanyi's contribution', niet-gepubliceerde paper n.a.v. een lezing op EUREX. European Online Seminar on Urban Transformation, Poverty, Spatial Segregation and Social Exclusion, Universiteit van Urbino (2002).

<sup>5</sup> Maud Willemen en Valérie Lecocq.

<sup>6</sup> Zie: <http://zomervanbroek2.blogspot.be>.

de schoolvakantie. Naast het plein, op de route naar het nieuwe park, ligt een loods, met een erf en een raam naar de Zenne. Ze is aangekocht voor de brede verzamelpad en nog maar net ontruimd. Dit is de plek die bewoners herhaaldelijk uitkozen voor een buurthuis, zonder dat ze daarom die loods op het oog hadden. Op een golf van enthousiasme, met de hulp van velen en vrijwel zonder budget wordt de loods schoongeveegd en ingepalmd. Met affiches, een blog en kleurige interventies op straat krijgt de Zomer van Broek vorm.<sup>6</sup> Het stadsbestuur komt langs, de loods zit vol. Aan het eind van de zomer is een buurtcomité opgericht en een bestuur verkozen. Hun eerste taak is uit te maken, hoe het verder moet met die loods. De sociale ruimte staat in de steigers. Mooi is dat de gekozen plek buiten het oude plein ligt, aan de rand van het nog onbestemde park. De parochiale sfeer is een uitkijkpost naar de publieke ruimte.

<sup>1</sup> The city of Vilvoorde was our client. In 2015 our work secured a project subsidy from the Vlaams Stedenbeleid.

<sup>2</sup> SPINDUS (2009-2013) is an inter- and transdisciplinary research project from KU Leuven ASRO (OSA, P&O), the University of Newcastle (GURU) and the University of Napels (ITER srl), focused on broadening the concept of 'spatial quality'.

<sup>3</sup> Lofland, L. *The Public Realm. Exploring the City's Quintessential Social Territory* (New Brunswick/Londen: Aldine Transaction Publishers, 1998), 17.

<sup>4</sup> Kesteloot, C. 'Socio-economic Regulation and Urban Spatial Structures: A Geographical Interpretation of Polanyi's Contribution', unpublished paper based on a lecture held at: EUREX. European Online Seminar on Urban Transformation, Poverty, Spatial Segregation and Social Exclusion, University of Urbino (2002).

<sup>5</sup> Maud Willemen and Valérie Lecocq

<sup>6</sup> See: <http://zomervanbroek2.blogspot.be>.

Gabriel Cuéllar

## The Freedmen Churches Renewing Collectivity from the Margins of the City

In the autumn of 1869, a group of ex-slaves formed a church on a former plantation outside Houston, Texas. The congregation, taking the name Saint John, was established in the midst of drastic shifts taking place in the United States following the emancipation of nearly 4 million slaves. Until 1865, Afro-Americans in the American South were bottommost subjects who bore no right to exclusively hold property of their own.<sup>1</sup> Emancipation nullified those circumstances by inaugurating a nascent group of citizens, the 'freedmen', who possessed the theoretical right of ownership.<sup>2</sup> Freedmen's ownership over land in particular threatened to overturn the spaces and arrangements constructed in parallel to the slave-based economies. Like thousands of churches established by freedmen across the South,<sup>3</sup> Saint John is a historic place of worship, but it also embodies a radical form of property ownership and urban agency pioneered by ex-slaves in the late nineteenth century. To this day, the congregation still gathers in its church every Sunday, and, in doing so, upholds the founding freedmen's custom of constructing property through collectivity.

Driving by Saint John, it is easy to overlook the deteriorating white chapel. The church's plot is surrounded on all sides by tract houses, palm trees, swimming pools, and fences that extend to the horizon. Among the residents of these recently built developments, there is little awareness of the history and present status of the church. Yet since 2011, the congregation has been welcoming a stream of visitors, including the author and other individuals, who invariably learn that the church is more valuable than its current circumstances paint it.

Since its establishment by former slaves, Saint John has endured waves of hostility that threatened its presence. Its pews were once filled with tenant farmers and labourers who lived in the surrounding town. Over the twentieth century, the congregation dwindled as the area's economy shifted from agriculture to petroleum and real estate. Decades of vandalism drove the church to board up its windows and enclose its front porch. The pressure culminated in 2006, when a dev-

Gabriel Cuéllar

## De Freedmen kerken Hernieuwde collectiviteit vanuit de marges van de stad

In de herfst van 1869 stichtte een groep ex-slaven een kerk op een voormalige plantage bij Houston, Texas. De gemeenschap, die de naam Saint John droeg, vond zijn oorsprong in de dynamiek van drastische veranderingen die plaatsvonden in de Verenigde Staten (VS) als gevolg van de vrijlating van bijna 4 miljoen slaven. Tot 1865 waren de Afro-Amerikanen in het Zuiden van de VS minderwaardige figuren die geen recht hadden op eigendom.<sup>1</sup> De afschaffing van de slavernij maakte hieraan een einde door een ontluikende groep burgers te erkennen: de Freedmen (bevrijde slaven), die nu een theoretisch recht op eigendom kregen.<sup>2</sup> Vooral het feit dat voormalige slaven grond in eigendom konden verwerven, dreigde een einde te maken aan de ruimten en voorzieningen die ontstaan waren op basis van de bijdrage van slaven aan de economie. Net als duizenden andere, door Freedmen gestichte kerken in het Zuiden van de VS,<sup>3</sup> is Saint John niet alleen een historische en religieuze plek, maar vertegenwoordigt ze ook een radicale vorm van eigendom en stedelijke invloed waarvan de ex-slaven aan het einde van de negentiende eeuw de pioniers waren. Tot op de dag van vandaag komt de gemeenschap nog elke zondag samen in deze kerk, waarmee ze de traditie van haar stichters (voormalige slaven) in ere houdt: eigendom creëren door middel van collectiviteit.

Als je langs Saint John rijdt, zie je de vervallen witte kapel eenvoudig over het hoofd. Het terrein is aan alle zijden omringd door eindeloze rijen huizen, palmbomen en hekken tot aan de horizon. Bij de bewoners van deze nieuwe uitbreidingswijken is weinig benul van de geschiedenis en huidige status van de kerk. Toch heeft de kerkgemeenschap sinds 2011 een aanzienlijke stroom bezoekers verwelkomd (inclusief de auteur van deze tekst), die zonder uitzondering ontdekken dat de kerk van veel grotere waarde is dan haar huidige conditie doet vermoeden.

Sinds haar oprichting door voormalige slaven heeft Saint John meerdere vijandige golven doorstaan die haar bestaan bedreigden. Ooit zaten de kerkbanken vol met pachtboeren en arbeiders uit de omliggende dorpen. In de loop van de twintigste eeuw echter kachelde de gemeenschap achteruit, omdat

astating arson left the church barely inhabitable. Today, Saint John's elderly Afro-American parishioners want to be of service to the growing suburban community, but without substantial facilities they do not know how to do so. While their endurance, despite such misfortune and hardship, illustrates their commitment to the area, there is a deeper conflict at work.

Afro-American claims to land have been trapped in controversy since Emancipation, when the political nexus of the South formed around the task of assimilating freedmen in a post-slavery land-power organisation. It was widely believed that the freedmen's only course to long-term livelihood was through private land enterprise,<sup>4</sup> yet widespread discrimination made property inaccessible to most individual ex-slaves. Freedmen church congregations, having the financial pool of their members, had success in acquiring land, but the properties they acquired were often mired in debt or restrictions.<sup>5</sup> Southern landowners, for example, used carefully crafted conditional land deeds to dominate freedmen and exclude them from the financial prospects of real estate and the power that landownership represented. The boilerplate of such deeds stipulated that the land was to be used exclusively for church purposes and should those ever cease, the property would revert to the grantor. Freedmen churches that entered into such schemes

de economie van het gebied verschoof van landbouw naar petroleum en vastgoed. Decennia van vandalisme dreven de kerk ertoe de ramen dicht te timmeren en het voorportaal af te sluiten. De spanning vond haar hoogtepunt in 2006, toen een verwoestende brandstichting de kerk zo goed als onbruikbaar maakte. Vandaag de dag willen de bejaarde Afro-Amerikaanse kerkgangers de groeiende groep bewoners van de suburbs graag van dienst zijn, maar zonder substantiële voorzieningen kunnen ze hier niet goed vorm aan geven. Hun doorzettingsvermogen, ondanks alle tegenspoed, geeft blijk van hun betrokkenheid bij de buurt. Er speelt echter een veel dieper conflict.

De Afro-Amerikaanse aanspraak op landeigendom is al sinds het einde van de slavernij controversieel. Destijds had het Zuiden de politieke opdracht om bevrijde slaven te laten assimileren in een post-slavernij-organisatie van grondeigendom. Algemeen werd aangenomen dat de enige weg voor Freedmen om op termijn een bestaan op te bouwen, via de verwerving van private grond liep.<sup>4</sup> De wijdverbreide discriminatie echter maakte vastgoed ontoegankelijk voor het merendeel van de ex-slaven. Freedmen kerkgemeenschappen, die financiële middelen hadden via de gezamenlijke leden, hadden wel succes in het aankopen van grond, maar de stukken land die ze te pakken kregen waren vaak belast met schulden of restricties.<sup>5</sup> Grondbezitters

facied an incessant proprietary threat and could never claim permanent ownership. Under these circumstances, churches' land rights would always depend on the continuity and integrity of their congregations.

Although freedmen confronted a property system characterised by exclusivity and autonomy, they employed their church grounds to build fellowship and interdependence. Historian Dylan Penningroth's research shows that slaves in the South transformed meagre objects into valuable possessions by connecting them to other people and making them publicly visible.<sup>6</sup> For slaves, such 'property' had value, because it generated forms of obligation, kinship and belonging.<sup>7</sup> Extended to architecture and landownership, this concept also helps explain how and why freedmen later used the space of the church to craft their collectivity. Despite landowners' expectations, freedmen avoided forfeiture of their parcels by the simple custom of fellowship. These churches came to constitute a spatial type, but also a politic of land use. Freedmen's political innovation was in excess of the restrictions placed upon them, because legal tactics such as conditional land deeds ironically reinforced their conception of property as a practice in mutuality.

The civic imagination that freedmen endeavoured to fulfil flourished on church grounds. Across the South, ex-slaves erected an extensive network of off-the-market

in het Zuiden gebruikten bijvoorbeeld eigendomsaktes met zorgvuldig opgestelde voorwaarden om de Freedmen te domineren en ze uit te sluiten van de financiële vooruitzichten op het gebied van vastgoed – en dus van de macht die met grondbezit gepaard gaat. De standaardtekst op zulke aktes bepaalde dat het land enkel en alleen voor kerkelijke doeleinden gebruikt mocht worden en dat wanneer deze zouden stoppen, het land weer in handen zou komen van de eerdere eigenaar. Freedmen kerken die in zulke overeenkomsten stapten, werden zo geconfronteerd met een aanhoudende bedreiging van hun eigendom en konden nooit rekenen op een permanente situatie. In deze kwestie bleef het recht op grond van de kerk dus altijd afhankelijk van de continuïteit en integriteit van de kerkgemeenschap.

Hoewel Freedmen dus te maken hadden met een eigendomssysteem dat gekenmerkt werd door exclusiviteit en autonomie, gebruikten ze het land van hun kerken om collectiviteit en wederzijdse verbondenheid op te bouwen. Onderzoek van historicus Dylan Penningroth laat zien dat slaven in het Zuiden nondescripte bouwsels transformeerden tot waardevolle bezittingen, door ze aan andere mensen te verbinden en ze zichtbaar te maken voor publiek.<sup>6</sup> Voor slaven had zulk 'eigendom' waarde, omdat het vormen van verplichting, verwantschap en 'erbijhoren' genereerde.<sup>7</sup> Wanneer we dit doortrekken naar



Saint John on a Sunday morning, 2014/ Saint John-kerk op een zondagochtend, 2014  
Photo/ Foto: Gabriel Cuéllar



Saint John on a Sunday morning, 2014/  
Saint John-kerk op een zondagochtend, 2014  
Photo/ Foto: Gabriel Cuéllar



Saint John's conditional land deed signed in 1900.  
Fort Bend County Clerk's Office/ De voorwaardelijke grondacte van Saint John, getekend in 1900. Kantoor van Fort Bend County Clerk's

extra-territories sustained by worship and secular assembly. Within the multitude of margins that freedmen were able to seize for their religious institution, they established a colossal movement that came to embody Afro-American collective ambitions. The church's contagion of community welfare ultimately contributed to a reformatting of the physical and political territory of the South.

Fort Bend County, Houston's expanding suburban frontier, is home to more than 25 freedmen churches now facing overwhelming cultural shifts and the burden of maintaining their historical buildings. The congregations are outliers in what is rapidly becoming the exclusive zone of development corporations, which have shown little interest in interfacing with their established neighbours. Indeed, in an unrealised master plan from 1920, the Dew Brothers of DeWalt, Texas anticipated the evolution of the land market and superimposed a grid of speculative private lots across the town, erasing Saint John. Generations later, the grounds of Saint John, originally positioned at the intersection of major rural axes, are all but disconnected from the surrounding neighbourhoods. The municipality and developers have demolished historical roads, rerouted traffic and raised terrain and fences around the site. Despite such challenges, the freedmen

architectuur en grondbezit, helpt deze manier van denken van de Freedmen om te begrijpen hoe en waarom ze later de ruimte van de kerk gebruikten om hun collectiviteit vorm te geven. Ondanks de verwachtingen van grondbezitters slaagden de Freedmen erin het verlies van hun percelen te voorkomen door de eenvoudige gewoonte van broederschap. Deze kerken representeerden dus niet alleen een specifieke ruimtelijke typologie, maar ook een politiek van grondgebruik. De politieke innovatie van de Freedmen bleek sterker dan de opgelegde restricties, juist omdat legale tactieken zoals voorwaardelijke landaktes ironisch genoeg hun visie op eigendom als een gezamenlijke praktijk versterkten.

De verbeelding van Amerikaans burgerschap dat de Freedmen probeerden te vervullen, bloeide op de gronden van de kerk. In het hele Zuiden richtten deze voormalige slaven een netwerk op van plekken die buiten de wetten van de vastgoedmarkt vielen, en die bijeen gehouden werden door de eredienst en andere momenten van samenzijn. Binnen de veelheid aan marges die de Freedmen konden benutten voor hun religieuze instelling brachten zij een kolossale beweging tot stand die de collectieve ambities van Afro-Amerikanen belichaamde. De manier waarop de kerk het gemeenschappelijke welzijn overdroeg, was uiteindelijk van grote invloed op de herinrichting van het fysieke en politieke territorium van het Zuiden. In Fort Bend County, de uitdijende ring van

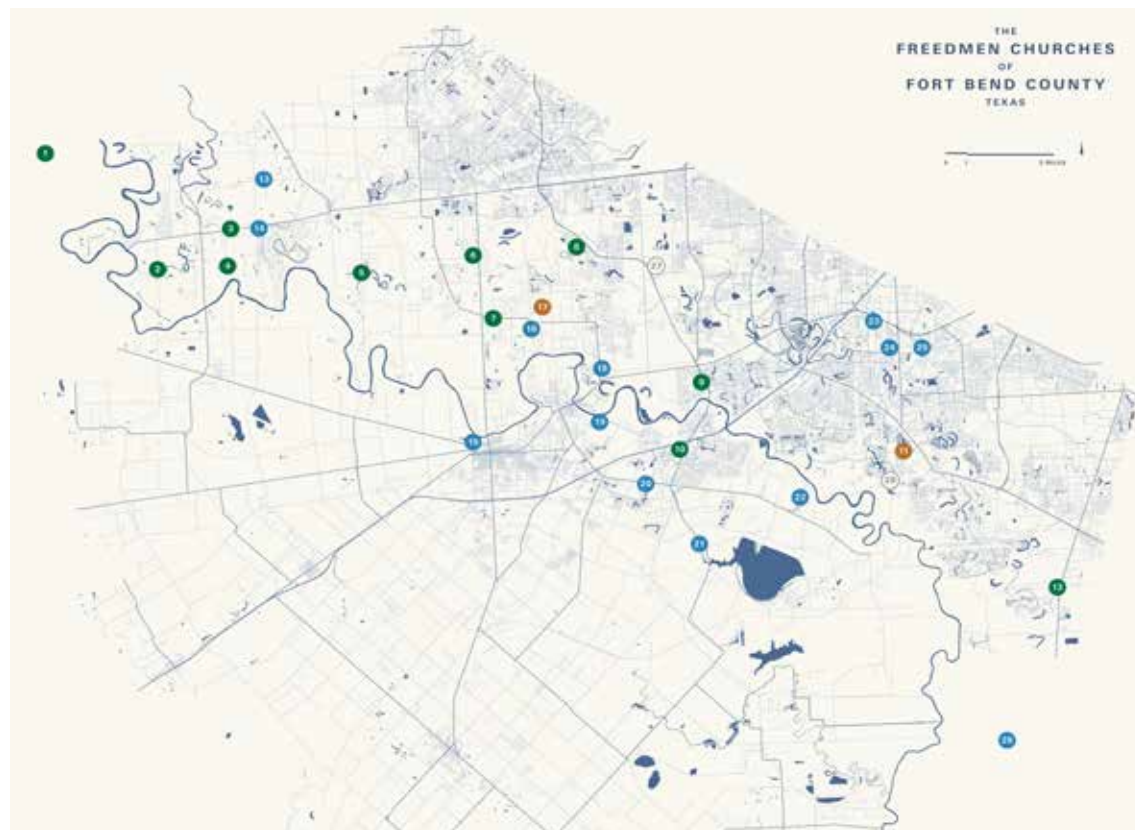
churches together constitute a potential germ for urban transformation.

This ongoing, architect-initiated urban revitalisation and research project is based on the freedmen and their successors' belief that interdependence should play a role in the disposition of the city and the property on which it is structured. Recent developments have overlooked public space and pushed Saint John's land claim to the edge by proliferating independent private properties. In resistance to this trend, our approach builds on the freedmen tradition of cultivating exchanges with one's surroundings. Starting with Saint John and expanding to the network of freedmen churches in the area, our goals are to enrich the city with a new form of collective space, support the churches' legacy of collective ownership, and kindle a broader concern for urban development, social justice and heritage protection.

The intervention for Saint John is designed to facilitate civic engagement with the site by activating its surface. The main features include the preservation of the historical building and the construction of a gravel field that can host the church's annual homecoming, during which families and former members return to the grounds. Throughout the rest of the year, this much-needed open area is available for use by the neighbourhood for gatherings and sports.

buitenwijken rond Houston, zijn meer dan 25 Freedmen kerken die op dit moment voor grote culturele veranderingen staan en de last dragen van het noodzakelijke onderhoud van hun historische gebouwen. De kerkgemeenschappen zijn buitenbeentjes in wat op hoge snelheid verwordt tot exclusieve zones van vastgoedontwikkelingsbedrijven die weinig interesse tonen in contact met hun al lang daar gevestigde burens. Opmerkelijk genoeg voorzagen een ongerealiseerd masterplan uit 1920, van de Dew Brothers uit DeWalt, Texas, deze ontwikkeling van de grondmarkt. Het plan legde een grid van speculatieve private terreinen over de stad, waarbij Saint John zou verdwijnen. Generaties later is het terrein van Saint John, dat ooit op een kruispunt van belangrijke landwegen lag, nagenoeg afgesneden van de omliggende wijken. De gemeentepolitiek en ontwikkelaars hebben historische wegen vernietigd, verkeer omgeleid, terrein opgehoogd en hekken geplaatst. Desondanks blijven de Freedmen kerken met elkaar een potentiële kiem bieden voor stedelijke transformatie.

Op dit moment is een door architecten geïnitieerd project gaande voor stedelijke revitalisering en onderzoek, dat zich baseert op de overtuiging van de Freedmen en hun opvolgers dat wederzijdse verbondenheid een rol zou moeten spelen in de ruimtelijke inrichting van de stad en haar eigendomsstructuur. Recente ontwikkelingen hebben



Left/ Links  
Map of freedmen churches in Fort Bend County, Texas/  
Kaart met de Freedmen kerken in Fort Bend County, Texas

- 1-12 Historical wooden churches/ Historische houten kerken: Little Bethlehem, West Mount Olive, Saint Matthews, Saint Paul, Pleasant Hill, Spring Green, Wilderness Branch, Oak Hill, Thompson Chapel, Mount Mariah, Saint John (brandstichting), Palestine
- 23-26 Replaced with new building/ Vervangen door nieuw gebouw: Zion Chapel, Jerusalem Starlight, Nazareth, Mount Olive, Pageville (brandstichting), Zion Watchtower, Pilgrim Journey, Zion Hill, Mount Zion, Mount Pleasant, West Side, Bethel, New Hope, Pilgrim
- 27-28 Abandoned/ Niet langer in gebruik: Pleasant Green, Mount Olive

Top right/ Rechtsboven  
1941 overview of Saint John and the town of DeWalt. The black square drawn by the author shows the location of the church's property/ Overzicht van Saint John en het stadje De Walt, 1941. Het zwarte kader geeft het terrein in eigendom van de kerk aan.  
© Texas General Land Office

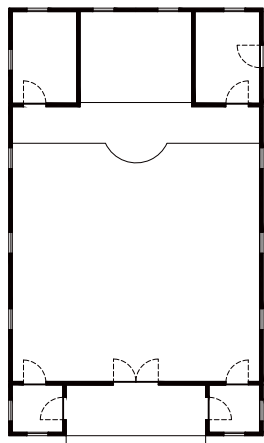
Bottom right/ Rechtsonder  
2015 overview of Saint John and recent suburban development. The black square drawn by the author shows the location of the church's property/ Overzicht van Saint John en recente suburbane ontwikkeling, 2015. Het zwarte kader geeft het terrein in eigendom van de kerk aan.  
Satellite image, Google Earth.



Shifted closer to the street, the church rests on a brick platform that extends to the sidewalk, inviting passers-by in. A gravel circuit linking these various spaces runs along the planted perimeter of the property, offering unencumbered access to the church's extra-territory.

At a broader scale, other freedmen congregations could receive training for building conservation, benefit from historical marker protection, connect with city-wide programming and access funds for construction. With potentially 15 churches participating, the revitalisation is foreseen to multiply in diverse conditions across the county. A committee organised by parishioners, professionals, academics, officials and residents in early 2015 is now raising funds for the project's realisation.

As the Saint John choir took its place in front of the burned remains of the pulpit on a recent Sunday, Deacon Robert Walker addressed the congregation: 'if I run out of breath, you guys keep singing.' This spirit, the inheritance of 146 years, has enabled the community to harness collectivity as a means to hold land against all odds. These churches' endurance is a testament to the strength of the congregations, the value of historical places and the potential of sharing. The opportunity that the surviving freedmen churches collectively present is an interface with the politics of real property and a form of architecture that contends with it.



Typical freedmen church floor plan/  
Typische plattegrond van een Freedman kerk  
Drawing/Tekening: Gabriel Cuéllar

geen oog gehad voor de publieke ruimte en vroegen het uiterste van de aanspraak op eigendom van Saint John, doordat er steeds meer privaot vastgoed kwam dat zich steeds sneller vermenigvuldigde. Als tegenwicht voor deze trend bouwt onze benadering juist voort op de traditie van de Freedmen om uitwisseling met je omgeving te cultiveren. Met Saint John als startpunt en met een uitbreiding naar het grotere netwerk van Freedmen kerken in het gebied, is het ons doel de stad te verrijken met een nieuwe vorm van collectieve ruimte, de kerkelijke erfenis van collectief eigendom te steunen, en een bredere zorg te doen ontstaan voor stedelijke ontwikkeling, sociale rechtvaardigheid en bescherming van erfgoed.

De interventie voor Saint John is ontworpen om burgerlijke betrokkenheid te creëren voor het terrein, door het oppervlak te activeren. De belangrijkste elementen van het voorstel zijn het behoud van het historische gebouw en het maken van een gravelveld als ontvangstruimte voor de jaarlijkse homecoming van de kerk, wanneer families en oud-leden van de gemeenschap terugkeren. Gedurende de rest van het jaar is deze broodnodige open ruimte beschikbaar voor buurtactiviteiten zoals bijeenkomsten en sportevenementen. Iets dichterbij de straat rust de kerk op een platform van baksteen dat doorloopt tot aan het trottoir, en zo uitnodigend is voor passanten. Een gravelroute verbindt verschillende plekken en loopt langs de beplante omtrek van het terrein, waardoor er ongehinderd toegang is tot de buitenruimte van de kerk.

Ruimer bekeken zouden andere Freedmen gemeenschappen getraind kunnen worden in restauratietechnieken, leren hoe ze kunnen profiteren van ondersteuning ter bescherming van historisch erfgoed, hoe ze verbinding kunnen maken met stads-brede programmering, en hoe ze toegang kunnen krijgen tot fondsen voor de bouw. Met een potentieel van 15 deelnemende kerken voorzien we dat zo'n revitalisering vervolg zou kunnen krijgen in het hele gebied. Een in 2015 in het leven geroepen comité van kerkgangers, professionals, academici, ambtenaren en bewoners is nu bezig geld te werven om het project te realiseren.

Toen het Saint John koor op een recente zondag zijn plaats innam voor de verbrande resten van de preekstoel, sprak Deacon Robert Walker de gemeente toe: 'als ik buiten adem ben, blijven jullie zingen, mensen!' Deze spiritualiteit, erfgoed van 146 jaar, heeft de gemeenschap in staat gesteld om collectiviteit te benutten als een manier om, tegen de keer in, haar grond te behouden. De volharding van deze kerken is een testament van de kracht van de gemeenschappen, de waarde van historische plekken, en de mogelijkheid van het

1  
The Freedom anthology of primary sources illustrates the post-Civil War context in relation to Afro-Americans. See Chapter 9: 'In Search of Landed Independence', in: René Hayden et al. (eds.), Freedom: A Documentary History of Emancipation, 1861-1867, series 3, vol. 2 (Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press, 2013).

2  
The establishment of the US Bureau of Refugees, Freedmen and Abandoned Lands testifies to the controversy surrounding freedmen. This short-lived agency was formed, in the words of historian Martin Abbott, 'to offer a shortcut to civilization for the South's four million freedmen'.

3  
No map of the freedmen churches exists. The density of churches observed around Fort Bend County suggests there may be thousands.

4  
The Freedmen's Bureau promoted and managed land acquisition by freedmen. See Chapter 8 and 9 of Freedom, op. cit. (note 1).

5  
On the collective origins of freedmen property, see: Freedom, op. cit. (note 1), 29 and 876-877; and Thad Sitton and James H. Conrad, Freedom Colonies: Independent Black Texans in the Time of Jim Crow (Austin, TX: University of Texas Press, 2005), 28-35. On the initial establishment of churches by ex-slaves, see William E. Montgomery, Under Their Own Vine and Fig Tree: The African-American Church in the South, 1865-1900 (Baton Rouge, LA: Louisiana State University Press, 1993), 89-104. The churches' financial model is touched upon in an early twentieth-century essay: Benjamin E. Mays and Joseph W. Nicholson, 'The Genius of the Negro Church', in: Milton C. Sernett (ed.), African American Religious History: A Documentary Witness (Durham, NC: Duke University Press, 1999), 423-434.

6  
On the concept of property practiced by Southern slaves, see: Dylan C. Penningroth, The Claims of Kinfolk: African American Prosperity and Community in the Nineteenth-Century South (Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press, 2003).

7  
Ibid.



Revitalisation vision for the Saint John church/  
Voorstel voor de vernieuwing van de Saint John-kerk  
Drawing/Tekening Gabriel Cuéllar

delen. De nog bestaande Freedmen kerken bieden gezamenlijk kans op een verbinding tussen de politiek van het vastgoed en een vorm van architectuur die zich daartegen afzet.

Vertaling: Klaske Havik

1  
De Freedom-anthologie van primaire bronnen belicht de context van na de burgeroorlog in relatie tot Afro-Amerikanen. Zie hoofdstuk 9: 'In Search of Landed Independence', in: René Hayden et al. (red.), Freedom: A Documentary History of Emancipation, 1861-1867, serie 3, deel 2 (Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press, 2013).

2  
De oprichting van het US Bureau of Refugees, Freedmen and Abandoned Lands getuigt van de controverse rondom de vrijgelaten slaven. Dit instituut, dat slechts kort bestond, was opgericht (in de woorden van historicus Martin Abbott) 'om de 4 miljoen vrijgelatenen van het Zuiden een korte route te bieden richting beschaving'.

3  
Er bestaat geen kaart van de Freedmen kerken. De dichtheid aan kerken die we observeerden rondom Fort Bend County, doet vermoeden dat er duizenden zijn.

4  
Het Freedmen's Bureau moedigde de aanschaf van land door Freedmen aan en regelde dit ook. Zie hoofdstuk 8 en 9 van Freedom, op. cit. (noot 1).

5  
Over de collectieve basis van het grondbezit van Freedmen, zie: Freedom, op. cit. (noot 1), 29 en 876-877; en Thad Sitton en James H. Conrad, Freedom Colonies: Independent Black Texans in the Time of Jim Crow (Austin, TX: University of Texas Press, 2005), 28-35. Over de oorspronkelijke oprichting van kerken door ex-slaven, zie: William E. Montgomery, Under Their Own Vine and Fig Tree: The African-American Church in the South, 1865-1900 (Baton Rouge, LA: Louisiana State University Press, 1993), 89-104. Het financiële model van de kerken is besproken in een vroeg twintigste-eeuws essay: Benjamin E. Mays en Joseph W. Nicholson, 'The Genius of the Negro Church', in: Milton C. Sernett (red.), African American Religious History: A Documentary Witness (Durham, NC: Duke University Press, 1999), 423-434.

6  
Over het concept van eigendom bij slaven uit het Zuiden, zie: Dylan C. Penningroth, The Claims of Kinfolk: African American Prosperity and Community in the Nineteenth-Century South (Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press, 2003).

7  
Ibid.